

דבר יו"ר יד ושם

סיפור חייהם הנוגה והקטוע של 144 ניצולי שואה, כל אחד מהם נצר אחרון למשפחתו בגולת אירופה, שנפלו בארץ בקרבות מלחמת העצמאות ולאחריה, ראוי למקום של כבוד במורשתנו. רובם לא הספיק להכות שורשים של ממש בארץ, אך הם עוד יכו שורש בזיכרון הקולקטיבי הישראלי. שבועות ספורים, לכל היותר חודשים לאחר עלייתם לארץ, כבר נטמנו באדמתה.

אחרי שהתנסו בתופת של אירופה הנאצית, אחרי שנחלצו ממנה ביסורים, יכול כל איש מהם למצוא לו מקום מבטחים כזה או אחר. תחת זאת הם עלו ובאו לכאן כמתנדבים – במובן המלא והנשגב של ערך ההתנדבות. איש לא שידל אותם לעלות וללבוש מדים. אם היה היבט של כורח בדרכם זו הוא לא נמצא באילוץ כלשהו, כי אם באופן בו הם עצמם בחרו לממש את יעודם כיהודים וכניצולים.

באירופה של תקופת המלחמה הם חוו – רובם כצעירים מאד – אובדן, מכאוב ושכול. הם היו עדים לגדיעת חייהם של בני משפחה, של אהובים ויקרים. הנאצים ועוזריהם לא הסתפקו בהשמדה, הם עשו הכל להשפילם, ליטול מהם צלם אנוש. והם לא הצליחו. בהחלטתם לעלות למולדת ולהתגייס להגנתה הצהירו אנשי נצר אחרון אמונים לערך היסוד של מדינה יהודית עצמאית – זו שבדרך וזו שאך נולדה. את הצהרתם זו הם ביטאו לא בעברית המדוברת, שהיתה עדיין זרה להם, אלא בשפת המעשה הנועז, המכריע.

כל אדם שהלך לעולמו ראוי להיזכר, לא כל שכן אדם המקריב את כל היקר לו, זה המוסר את נפשו למען תכלית נעלה. בראייה הזו באים חללי נצר אחרון ומציבים לכולנו אתגר מיוחד. הרי נסיבות חייהם יחודיות והירואיות במובהק – קודם בגולת אירופה ואחר כך כאן, בארץ. אך באין קרובי משפחה, באין מכרים וחברים שיעשו להנצחתם הראויה, רבה הסכנה לאובדן הזיכרון ולשיכחה, ואלה רק יעצימו את גודל האסון וההחמצה.

יבורכו, אם כן, אותם שהחליטו להיענות לאתגר ולהופכו, במיגוון של דרכים, למפעל חינוכי של ממש. ובהקשר זה ראוי לברכה מיוחדת יהודה שטרנפלד, ניצול השואה. ספר יזכור זה שלפנינו, מפעל משותף ליד ושם וליחידה הנצחת החייל במשרד הביטחון, הוא דוגמא ומופת לכך. סיפור חייהם השלם של כל איש ואשה ברשימת הנופלים, המאמרים פרי עטם של אנשי מחקר מן השורה הראשונה, החומר הצילומי וההסברתי מאיר העיניים – כל אלה חוברים לפסיפס אנושי מורכב ויחיד במינו: עגום וקורע לב ועם זאת בעל עוצמה רבה ומעורר השראה.

אנו מקווים כי ספר חשוב זה ימצא את דרכו אל ציבור גדול המבקש להתוודע לפרקים מעצבים במורשתנו. האנדרטה לחללי נצר אחרון ניצבת במעלה השביל המחבר הקושר בין הר הזיכרון להר הרצל. גם ספר זה, אנו מאמינים, ימצא את מקומו בשביל ההנצחה, העיון והלימוד – זה המחבר בין הנופלים, הגיבורים המכוננים, לבין הדורות הממשיכים אחריהם.

אבנר שלו

יו"ר הנהלת יד ושם